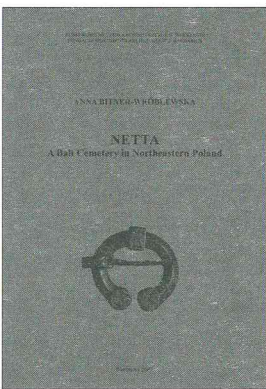

BITNER-WRÓBLEWSKA, ANNA. NETTA. A BALT CEMETERY IN NORTHEASTERN POLAND. MONUMENTA ARCHAEOLOGICA BARBARICA, TOMUS XII. WARSZAWA, 2007, 325 p. (tarp jų – CXLIII lentelės).

Leidėjai:

Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
Fundacja Monumenta Archaeologica Barbarica

2007 metų pavasarį Varšuvos valstybiniame archeologijos muziejuje buvo pristatyta nauja knyga, kurios autorė – šio muziejaus Baltų archeologijos skyriaus vadovė dr. A. Bitner-Wróblewska. Tai – baltiškojo kapinyno Šiaurės Rytų Lenkijoje, Nettos (*Netta*)

kaime, Augustavo pavieta, tyrinėjimų publikacija. Knygos formatas ir žalias viršelis duoda ženklą romėniškųjų įtakų Vidurio, Rytų ir Šiaurės Europoje tyrinėtojams – štai pasirodė dar vienas leidinys bendros lenkų mokslininkų grupės sumanytoje serijoje *Monumenta Archaeologica Barbarica*. Pirmasis šios serijos tomas pasirodė 1995 metais – R. Wołagewiczio parengta *Lubowidz* kapinyno (Słupsko vaivadija) publikacija, o naujausias, jau antrasis, 2007 metais – K. Czarneckos studija, skirta *Oblin* kapinynui Pietų Mazovijoje (XIII serijos tomas). Serijos sumanytojai ir redakcinė grupė iš pat pradžių užsibrėžė sau tikslą – išleisti įvairiose Lenkijos vietovėse tyrinėtų ankstyvojo gele-

žies amžiaus pabaigos (vokiškas terminas *jüngere vorrömische Eisenzeit*) ir romėniškojo geležies amžiaus arba senojo geležies amžiaus (*römische Kaiserzeit*) kapinynų medžiagą. Dėmesys buvo sutelktas į archeologinių šaltinių visapusišką publikavimą ir trumpą jų analizę, monografijų autoriams pateikiant kultūrinės archeologinės medžiagos sąsajas, jos chronologiją. Padedant įvairioms Lenkijos mokslo institucijoms, taip pat užsienio (daugiausia Vokietijos) ir Lenkijos fondams, kapinynų medžiaga šioje serijoje skelbiama daugiausia vokiečių, taip pat ir anglų kalbomis. Tuo būdu Lenkijos kapinynų archeologinė medžiaga pateikiama žymiai platesnei mokslo visuomenei, o tai suteikia galimybę Lenkijos mokslininkams būti įvertintiems ne tik savame krašte.

Monografijos, skirtos Nettos kapinynui, autorė A. Bitner-Wróblewska yra būtent tokia mokslininkė, kurios darbai¹ skirti baltiškiosios archeologijos analizei ir sklaidai ne tik Lenkijos ribose. Būdama mokslininkė muziejininkė ji tęsia Varšuvos valstybinio archeologijos muziejaus Baltų skyriaus tradicijas, kurios buvo įtvirtintos jos pirmtako ir Nettos kapinyno tyrinėtojo Mariano Kaczyńskiego. Tai – parodinis darbas, supažindinantis visuomenę su baltiškąja archeologija ir Lenkijoje, ir kituose Europos kraštuose; švietėjiškas darbas ir katalogų ruošimas, remiantis moksline erudicija, kuriai neleidžiama „užmigtį ant laurų“ dalyvaujant moksliniuose renginiuose ir juos rengiant, rašant „grynojo“ mokslo publikacijas (o juk be jų neįmanomas neiškraipytas mokslo populiarinimas!).

A. Bitner-Wróblewskos studija apie Nettos kapinyną yra pirmasis tomas, pasirodęs *Monumenta Archaeologica Barbarica* serijoje, kuris skirtas baltų archeologiniam paminklui. Kituose tomuose

¹ Pirmojoje savo monografijoje (From Samland to Rogaland. East-West connections in the Baltic Basin during the Early Migration Period. Warszawa, 2001) A. Bitner-Wróblewska, aptardama ankstyvųjų tautų kraustymosi laikų papuošalų stilistiką Baltijos jūros regionuose, atskleidė baltiškojo kultūrinio paveldo indėlį į tarpkultūrinę sąveiką.

buvo nagrinėjami vėlyvajai keltų kultūros įtakai ir ankstyviesiems germanams priskiriami kapiny-
nai. A. Bitner-Wróblewska pristato medžiagą pa-
gal minėtos serijos monografijose nusistovėjusį
modelį – po įvado seka katalogo skyrius, kuriame
iš eilės aprašomi kapai, po to – atsitiktiniai radi-
niai; po katalogo seka medžiagos analizių skyrius,
apibendrinimas ir galiausiai – priedai. Pastarųjų
Nettos knygoje ypač daug ir įvairiapusių: nuo ar-
chyvinių tyrinėjimų dokumentų iki žmonių ir gy-
vulių kaulų tyrimų, metalo dirbinių cheminės
sudėties, tekstilės, medienos ir degėsių liekanų
analizių interpretacijos, akmens ir žalvario am-
žiaus radinių Nettoje aptarimo. Čia randame ir
Nettos kapinyno tyrėjo M. Kaczyńskiego straipsnį
apie vieną išskirtiniausių romėniškojo importo ra-
dinių baltiškiosiose žemėse – skustuvą su pante-
ros galvos pavidalo rankena iš Nettos pilkapiu VI
kapo 164. Iliustracijos pateikiamos knygos pabai-
goje (išskyrus planus įvade, chronologijai skirta-
me poskyryje esančią diagramą bei lentele, taip
pat kai kurias lenteles ir nuotraukas prieduose).
Daugumą jų sudaro pilkapių ir kapų planų brėži-
niai su greta pateiktais radinių piešiniais. Pasta-
rieji pasižymi grafikos kokybe ir savybėmis, kurios
reikalingos piešiant archeologinius radinius – ati-
dumu detalėms, kartu neapkraunant piešinio pa-
pildomais tirštais tonavimais. Tokių principų
taikymas Nettos radinius piešusių kelių dailininkų
darbus suvienodino gerąja prasme. Mes matome
profesionaliai nupieštus dirbinius, o dailininkų
piešimo manierų skirtumai yra nereikšmingi.
Iliustracijų dalyje taip pat yra keramikos formų
lenteles, bendri kapinyno planai, kuriuose atspin-
dėtas įvairių laidosenos bruožų ar radinių tipų, ka-
pų grupių išsidėstymas. Fotografijose užfiksuota
kareivių, 1939 metais „atradusių“ Nettos kapiny-
ną, grupė prie tranšėjoje atidengto kapo, taip pat
kapinyno gamtinė aplinka, kasinėjimų metu ati-
dengti įdomiausi kapai in situ, vertingiausi radi-
niai (nespalvotose ir spalvotose nuotraukose).
Galviausiai pateikta ir kai kurių degintinių kapų
osteologinės medžiagos nuotraukos bei pavienių
ankstyvesnių epochų (akmens ir žalvario amžių)
radinių Nettoje piešiniai.

Įvade autorė glaustai ir informatyviai aprašo
Nettos kaimo ir jame esančio kapinyno geografi-
nę padėtį, nurodydama, kad šis paminklas yra piet-
vakarinėje baltų kultūrų srityje, Sudūvių kultūros
Augustavo grupėje, kuri archeologų išskiriama vė-
lyvojo romėniškojo ir tautų kraustymosi laikotarpių
medžiagoje. Apibūdinama, kokioje erdvėje
plyti baltiškiosios kultūros pagal archeologinius
duomenis, o tai yra svarbu galvojant apie tai, kad
kitų Europos kraštų archeologai dar vis menkai
pažįsta baltiškąją medžiagą, todėl pravartu jiems
pateikti nuorodas į bendrą kontekstą – ką reiškia
„baltiškas kapinynas“. Išnašoje paaiškinama, ko-
dėl knygoje naudojamas terminas „Balt cemetery“,
o ne „Baltic cemetery“. Iš tiesų „Baltic“
šiuolaikiniame kontekste atitinka sąvoką, kurią
lietuviškai vadintume „Pabaltijo“, „Baltijos regio-
no“, o tai lingvistine etnine prasme – ne vien tik
baltų kultūrų arealas. Taigi A. Bitner-Wróblewskos
studijoje „Balt“ imta vartoti ne tik kaip daikta-
vardis, bet ir kaip būdvardis. Tokių terminų takos-
kyros paryškinimą anglų kalboje neabejotinai
paskatino lenkų kalbos būdvardžių su šaknimi
„bałt-“ dvi galimos prasmės: „bałtyjski“ – „baltišk-
kas“ (lingvistine-etnine prasme) ir „bałtycki“ – „ki-
lęs iš Baltijos regiono; priklausantis, būdingas
Baltijos regionui“. Jau įvade galima pastebėti, kad
tekste vartojamas tam tikras naujadaras anglų kal-
bos terminijoje, kuriam įtakos turėjo vokiečių kal-
ba, – tai „gravefield“ („kapų laukas“, vokiškai
„Gräberfeld“), siekiant paryškinti tą skirtumą, ku-
ris egzistuoja lenkų kalboje tarp „cmentarz“ ir
„cmentarzysko“, o lietuvių kalboje – tarp žodžių
„kapinės“ ir „kapinynas“ reikšmės. Anglų kalboje
„cemetery“ reiškia ir šiuolaikines kapines. Ar
„gravefield“ yra geras pasirinkimas, gali įvertinti
tik angliškai kalbantis archeologas. Mūsų lietuviš-
kai–angliškai terminijai archeologas V. Sidrys siūlė
terminą „burial ground“.

Įvade pristatoma Nettos kapinyno vieta kitų
artimiausių srities kapinynų kontekste, pateikia-
ma trumpa Nettos archeologinių paminklų atradi-
mo ir tyrinėjimų istorija, apibūdintos aplink
kapinyną esančių senovės gyvenviečių ir archeolo-
gijos objektų grupės. Apie apylinkių archeolo-

ginius paminklus žinota vietos istorijos mylėtojo jau XIX a., tačiau būtent aptariamasis Nettos kapinynas aptiktas 1939 metais, kareiviams kasant tranšėjas miške. Žinia apie tai pasiekė Varšuvos valstybinio archeologijos muziejaus darbuotoją S. Madajskį, ir jis, atvykęs į Netą, surinko kareivių iškastą medžiagą, pats dar ištyrė penkis kapus. Po II pasaulinio karo, šeštajame dešimtmetyje, iš Nettos mokyklos vėl atėjo žinia apie radinius kapinyne – šią medžiagą perėmė ir netrukus paskelbė tuometinis muziejaus darbuotojas J. Okuliczius. 1962–1964, 1966 metais Nettoje, vadovaujant M. Kaczyńskiui, vyko stacionarūs kasinėjimai – kaip bendros mokslinės jėgų ekspedicijos dalis. Jų medžiaga sudaro didžiąją aptariamą publikacijos dalį.

Autorė A. Bitner-Wróblewska įvade atkreipia dėmesį į knygos priedų dalyje randamą įvairių tyrinėtojų darytų studijų ir analizių svarbą ir galiausiai pirmąją knygos dalį užbaigia gausiomis padėkomis asmenims, prisidėjusiems prie Nettos publikacijos pasirodymo, pirmiausia Nettos ekspedicijos vadovui ir tyrinėtojiui M. Kaczyńskiui.

Katalogui skirtoje įžangoje supažindinama su 220 Nettos kapų numeracijos sistema; apibūdinama, kokia tvarka aprašoma kiekvieno kapo įranga ir inventoriūs. Galiausiai nurodoma, kokios archeologinių dirbinių tipologijos buvo naudotos aprašant radinius. Čia autorė nepamini savo sudarytos Nettos keramikos klasifikacijos, nors pažvelgus į kapų aprašymus galima matyti išskiriamus keramikos tipus. Skaitant analitinį skyrių paaiškėja, kad Nettos publikacijoje galima rasti naują lokalinės baltiškosios grupės keramikos tipologizaciją, sudarytą A. Bitner-Wróblewskos.

Monumenta Archaeologica Barbarica serijoje nusistovėjusi kapinynų medžiagos aprašymo katalogizacija pasižymi duomenų glaustumu ir informatyvumu. Plačiai Vidurio Europoje priimtų tipologijų vartojimas radinių aprašymui (kai jos tinka lokaliai medžiagai) padeda simboliais paversti tam tikras radinių grupes. Tie simboliai (pavyzdžiui, segė A161, reiškianti O. Almgreno sudarytą segių klasifikacijos tipą) skaitytoją gali erzinti, tačiau archeologui, studijuojančiam romė-

niškojo periodo medžiagą, tai yra didelė pagalba. Jis dažniausiai net neatsivertęs radinio iliustracijos gali apytikriai išvaizduoti jo pavidalą. O jei pasiseka kataloge tipais apibūdinti daugumą kapo inventoriaus – jis iš karto matomas kaip visuma. Kitas dalykas – lietuviška bėda – mūsų mokslinėse bibliotekose ne visada lengvai rasime svarbias šiuolaikines Europos archeologijos studijas, skirtas tam tikrų radinių tipologijai ir cituojamas tokiuose darbuose, kaip čia aptariama Nettos kapinyno monografija. Akylas skaitytojas supras, kad jei galima simboliais „užkoduoti“ radinius iš baltiškojo kapinyno, sekant bendromis Vidurio ir Šiaurės Europos archeologijos radinių tipologijomis, tai gal ir nėra toks jau labai įžaidžiantis baltų proistorės paveldą pirmaisiais amžiais po Kristaus apibrėžiantis „barbariškosios“ kultūros vardas, kai toji „barbariškoji kultūra“ apėmė bene daugiau nei pusę dabartinės Europos Sąjungos teritorijos, o už šio *Barbaricum* ribų plytėjo beveik visiškai romėnų imperijos gyventojams nežinomas ir baisus, dažnai mitologizuotomis būtybėmis apgyvendintas laukinis pasaulis. Priklausyti *Barbaricum* erdvei, vartojant paauglių žargoną, buvo „tam tikras lygis“, ir šiai erdvei, bent jau vakarų baltų kultūros, iš tiesų priklausė.

Nettos kapų aprašymas kataloge yra pateikiamas tokia seka: pirmiausia nurodoma degintinio kapo tipas (duobėje ar urnoje), kapo vieta tam tikroje perkasoje; trumpai aprašomas kapo duobės išryškėjimo gylis, jos dydis ir užpildas, degintinių kaulų identifikacijos duomenys (kiek kape individų, kokia jų lytis, amžius). Toliau pateikiamas kapo inventoriūs, numeruojant radinius ta pačia tvarka, kuria jie pažymėti piešinių lentelėse. Jei radinys priklauso tipologizuotai grupei – nurodomas jo tipas. Greta kiekvieno dirbinio ar fragmento nurodomas svarbiausias dydžio matmuo. Galiausiai nurodoma santykinė kapo chronologija. Katalogą užbaigia trijų kapinyne atidengtų archeologinių darinių – duobių aprašymas bei atsiktinių radinių sąrašas.

Trečiasis didelis knygos skyrius – Nettos kapinyno tyrinėjimų medžiagos analizė – sudarytas iš poskyrių, kuriuose aptariami visi radinių tipai (pa-

puošalai ir kiti aprangos elementai, ginklai, žirgo ir raitelio reikmenys, darbo ir tualetu įrankiai, kitokios paskirties radiniai, keramika ir romėniškasis importas), laidojimo būdas ir kapinyno chronologija. Ypač vertinga, kad Nettos radinių tipų palyginamajai analizei autorė naudojo ne tik duomenis iš publikacijų, bet ir iš archyvinių F. Jakobsono, H. Jankuhno ir M. Schmiedehelm palikimų, kuriuose esama daug informacijos apie nepublikuotus baltiškuosius (daugiausia vakarinių ir pietinių baltų) dirbinius.

Papuošalų tipų analizėje atsiskleidžia puikus knygos autorės A. Bitner-Wróblewskos sugebėjimas ne tik matyti bendrus dirbinių grupių bruožus, jungiančius juos į vieną tipą, grupę ar pogrupį, bet taip pat dėmesys detalėms, lokaliems gamybos technikos bruožams. Nettos kapinyne gausu tradicinės baltiškiosios juvelyrikos pavyzdžių, kurie vėlyvuojū romėniškuoju laikotarpiu išsiskiria gausiu įvairių vielučių su įkartomis, spurgelių dekoru, kintančiais jų derinimo motyvais, kurie būdingi segėms, taip pat antkaklėms. Ypač dekoratyvios yra vadinamosios lankinės žieduotosios segės (Almgreno tipas 167). Joms knygos autorė skiria ypatingą dėmesį, analizuodama jų formos ypatybes, raidą, chronologiją. Gerai žinodama Vidurio ir Šiaurės Europos archeologinę medžiagą, A. Bitner-Wróblewska vietiniuose dirbiniuose išskiria tuos jų bruožus, kurie radosi netiesioginio „idėjų importo“ metu. Vienas tokių pavyzdžių – lankinės segės trikampe kojele iš Nettos kapo 138A formos ir deko­ro analizė (p. 50). Įvairiapusiškai ištyrusi segės pavidalą, autorė pateikia išvadą, kad ši vietinė baltiškoji segė yra įvairių stilistinių tradicijų junginys – Almgreno 167 ir 181 formų, Bornholme paplitusių M. Mackeprango išskirto VII tipo segių ir žemyninių germaniškųjų segių, vadinamųjų „*Prachtfibeln*“.

Lietuvos archeologai aptariamame skyriuje ras vertingų išvalgų apie tam tikrų radinių tipų, kurie

paplitę ir dabartinės Lietuvos teritorijoje, datavimą. Nettos kapų kompleksų publikavimas atveria galimybę dar kartą peržiūrėti esamus šaltinius Lietuvoje ir juos palyginti su pietinių ir vakarinių baltų grupių medžiaga. Tokio palyginimo pavyzdys gali būti rankogalinės apyrankės, kurios taip pat buvo rastos Pietų ir Rytų Lietuvoje, tačiau dauguma – kaip atsitiktiniai arba tiksliai metrikas praradę radiniai. Pietinių baltų Bogaczewo kultūros areale šios apyrankės atsirado jau B₂/C₁-C_{1a} periodu (II a. 2-oji pusė – III a. pradžia), o Lietuvoje jų datavimas anksčiau buvo siejamas su C₃-D periodais (IV a. antrąja puse – V a. pradžia), bet pastaruoju metu ir su III amžiumi.² Penkiuose Nettos kapuose rastosios rankogalinės apyrankės suteikia platesnį kontekstą svarstymui, koku mastu lietuviškuosius radinius chronologiškai galima sinchronizuoti su radiniais Mozūrijos ežerų regione (Bogaczewo kultūroje). Nettos kapinynas yra Sūduvių kultūros lokalinėje grupėje, ir jo medžiaga turi nemažai analogijų Lietuvos archeologinėje medžiagoje. A. Bitner-Wróblewska daro prielaidą, kad platesnieji apyrankių variantai galbūt yra būdingi C₂-C₃ periodams. Svarbus autorės apibendrinimas yra tai, kad vis dėlto įvairių rankogalinių apyrankių potipių tikslesnio datavimo klausimas dar lieka neišspręstas ir kad ateities tyrimų uždavinys būtų ši papuošalų tipą patyrinti kuo įvairiapusiškiau – apyrankės pločio, galų formos, ornamentikos bruožų aspektais, atsižvelgiant ir į tokią galimybę, kad įvairiose baltų kultūrinėse grupėse jos plito nebūtinai sinchroniškai. Tokių probleminių išvalgų šioje knygoje rasime ne vieną. Svarbu tai, kad A. Bitner-Wróblewska savo darbu skatina romėniškojo ir tautų kraustymosi laikotarpių baltų archeologijos klausimus spręsti ne tik baltų kultūros, bet ir Vidurio, Rytų ir Šiaurės Europos medžiagos kontekste, žinoma, nepamirštant ir baltiškųjų šaltinių publikacijų. Džiugu matyti ne tik autorės cituoja-

² Michelbertas M. Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1986, 140–141; Astrauskas A. Vidurio Lietuvos gyventojų kultūrinės orientacijos kaita SGA-VGA // Vidurio Lietuvos archeologija. Etnokultūriniai ryšiai. Vilnius, 1996, 7; Nowakowski W. Die Funde der römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Masuren. Berlin, 1998, 61; Vaitkevičius V. Pakalnių pilkapiai (Vilniaus r.) // Lietuvos archeologija. Vilnius, 2004. T. 26, 55, 58.

mus lietuvių archeologų darbus, bet ir nuorodas į tuos kitų kraštų mokslininkų veikalus, kuriuose Lietuvos archeologinė medžiaga lyginama su radiniais Europos archeologijos duomenų kontekste (pvz., p. 70 yra nuoroda į skirtingą Taurapilio pilkapiio 5 datavimą pagal J. Wernerį ir pagal G. Bemann, J. Bemann).

A. Bitner-Wróblewska, vertindama Nettos III pilkapiio 109 kape rastojo 18 cm ilgio peilio formą kaip būdingą ginklui (p. 80), išitraukia į diskusiją, kuri buvo ir turbūt tebėra aktuali lietuviškoje istoriografijoje³. Ji primena K. Godłowskio nuomonę, kad kai kada trumpesni peiliai kapo kontekste taip pat gali būti vertinami kaip kovos peiliai, jei kartu randama kitų karybos priemonių.

Lipdytosios keramikos, kuri Nettoje buvo dažniausiai pasitaikęs radinio tipas, sistemizavimui autorė pasitelkė pačios sudarytą klasifikaciją. Apibūdinant tam tikrą keramikos grupę pagal formą, ji dažnai lyginama su keramika kitose vakarų baltų srityse, taip pat su tipais, būdingais Przeworsko ir Wielbarko kultūroms. Tokiu būdu A. Bitner-Wróblewska sinchronizuoja Nettos keramiką su kaimyninių kultūrų formomis, išskirdama ne tik ryškų Nettos puodžių produkcijos lokalumą, bet ir keramikos formų bendrybes, būdingas skirtingiems arealams. Įdomu, kad Nettoje rastieji miniatiūriniai indeliai pasirodė esą visų didelių „tikrųjų“ puodų formų replikos. Galbūt ir Vakarų Lietuvoje randami maži puodeliai-įkapės iš dalies atspindi tuo metu naudotos buitinės keramikos formas, kurių rekonstruotų turime ne tiek jau daug.⁴ Keramikos analizės skyriuje aptariamos ne tik grupės pagal formas ir jų ornamentiką, bet ir ornamentų motyvai atskirai bei keramikos grupės pagal technologinius bruožus.

Lyginant su Lietuvos archeologijos kontekstu yra labai įdomu, kad abi II amžiuje kaldintos ro-

mėniškosios monetos (Faustinos I sestercijus ir Marko Aurelijaus denaras) Nettos kapinyne buvo rastos C₃ ir D periodu (IV a.) datuojamuose kapuose. Antoninų monetos yra vienas nenaudingiausių chronologinių indikatorių, nes buvo naudotos ir dėtos į kapus ilgą laiką, tačiau kapinyuose Lietuvoje monetų dėjimo paprotys III amžiaus pabaigoje tarsi išnyko.⁵

Kiekvienas skaitytojas, kuriam rūpi laidosenos bruožai, aptariamoms knygos atskirame poskyryje ras išsamios informacijos apie kapų įrangos įvairovę duobių formos, urnų pasirinkimo, akmenų naudojimo ar nenaudojimo, laužo liekanų buvimo duobėje ar nebuvimo, apie laidojimą pilkapiuose ir plokštiniuose kapuose bei kitais aspektais.

Kitame poskyryje autorė aptaria lipdytosios keramikos Nettos kapinyne naudojimo fazes, atsižvelgiant į tai, kiek erdviniame kapų grupių išsidėstymo plane galima išskirti jų telkinių. Tos kapų grupės siejamos su atskirų šeimų-giminių pasirinktu kapinyne plotu. Autorė analizuoja, kuo išsiskyrė ir kaip kito keturių kapinyne dalių – kapų grupių vidinė struktūra, kaip kapų turinys susijęs su tikėtiniu šeimų-giminių įtakos kitimu bendruomenėje laikui bėgant. A. Bitner-Wróblewska šią monografijos dalį yra paskelbusi anksčiau lietuviškoje mokslinėje literatūroje⁶, tačiau ta analizės dalis, kurią randame knygoje, yra atnaujinta ir su tam tikrais patikslinimais.

Paskutiniame analizių skyriaus poskyryje randame bendrą kapinyne chronologijos aptarimą. Naudojantis statistiniu Nettos radinių seriacijos metodu, buvo išskirtos radinių tipų grupės, kurios būdingos skirtingoms kapinyne fazėms. Ši statistika ir palyginamoji analizė tapo pamatu datuojant kiekvieną kapą atskirai (tą datavimą matome katalogo skyriuje). Nors koreliacijos diagramai tiko tik

³ Казакиявичюс В. Оружие балтских племён II–VIII веков на территории Литвы. Вильнюс, 1988, 82; Vaitkunskienė L. Pagrybio kapinynas // Lietuvos archeologija. Vilnius, 1995. T. 12, 94–95.

⁴ Apie tokią galimybę užsiminė A. Bliujienė, atkreipdama dėmesį į viduriniojo geležies amžiaus puodelius, kurių forma primena stalo indus (Bliujienė A. Baltų palaidojimų indai, arba, kad dūšia nejaustų troškulio ir alkio // Lietuvos archeologija. Vilnius, 2005. T. 28, 81).

⁵ Michelbertas M. Senasis geležies amžius. Vilnius, 1986, 83.

⁶ Bitner-Wróblewska A. Family groups at Netta cemetery. From studies on horizontal stratigraphy // Archaeologia Lituana. Vilnius, 2003. Vol. 4, 33–48.

11 proc. Nettos kapų (reikalingi bent du skirtingi tipologiškai apibrėžiami tipai viename kape ir bent du vieno tipo pasitaikymo atvejai), vis dėlto statistiniai rezultatai atlieka stuburo vaidmenį rekonstruojant kapinyno naudojimo chronologiją.

Paskutiniame savo skyriuje apibendrindama Nettos kapinyno tyrimų medžiagą autorė primena, kad Nettos kapinynas yra didžiausias iš tyrinėtojų Sūduvių kultūros Augustavo grupėje. Taigi monografijoje publikuojama medžiaga mus supažindina, kokie bruožai buvo būdingi pastarajai grupei. Kadangi kultūrinės regiono ypatybės dažniausiai atsiranda ne vien tik iš „grynosios“ lokalinės tradicijos ar kūrybos, bet ir iš santykių su artimesnių ar tolimesnių kaimynų kultūrinėmis įtakomis, A. Bitner-Wróblewska dar sykį pabrėžė, kokie artefaktai Nettos kapinyne liudija ne tik apie vietinės kultūros fenomeną, bet ir apie kultūrinės sąsajos su kitomis baltiškosiomis sritimis (Mozūrų ežerų, Suvalkų, Sembos pusiasalio, dab. Lietuvos teritorijoje ir kt.), su ankstyvųjų Przeworsko ir Wielbarko germanų kultūromis bei dar tolimesniais Baltijos jūros ir Europos regionais.

Aptariama knyga yra kruopščiai suredaguota ir autorės, ir redakcijos narių, todėl tekstas yra lengvai skaitomas, mintys reiškiamos glaustai ir aiškiai. Priekabiam skaitytojui nelengva būtų rasti korektūros ar kitokių techninių klaidų. Tik paminėsiu pavienius dalykus, kurie prasprūdo redakcijos nepastebėti. A. Bitner-Wróblewska tvarkingai ir be klaidų pateikia lietuviškus vietovardžius ir asmenvardžius – o tai nėra lengva dėl to, kad reikalauja ypatingos atidos. Todėl p. 55, 31 išnašoje, retas klaidingas paminėjimas „raj. Raseiniai“ vietoje „raj. Raseiniai“ nelaikytinas deguto šaukštu, gadinančiu medaus statinę. Puslapyje 59, aptariant antkakles šaukštiniais galais, įsivėlė apsirikimo klaida (kai autorius nori pasakyti viena, bet netyčia parašo priešingai, arba taip pakeičia vertėjas). Apie šių antkaklių paplitimo arealą rašoma: „This neck-ring variant, developed in Lithuania, is particularly well represented in its central and western areas“. Akivaizdu, kad norėta

pasakyti „central and eastern areas“, juolab kad kitas sakinytis yra toks: „Solitary specimens are also known from western Lithuania, Latvia, western Belarus and the Suwałki region“. Terminijos anglų kalba skirtumai, kurie pastebimi skaitant Lietuvoje ir Lenkijoje bei kituose kraštuose leidžiamose archeologijos publikacijose, neturėtų stebinti, nes dažnai tai atsitinka dėl skirtingų vieno tipo radinių apibūdinimų, kurie autorių verčiami iš gimtosios kalbos į anglų kalbą pažodžiui. Todėl Nettos publikacijoje jos autorė greta angliško dirbinio pavadinimo dažnai pateikia nuo XIX a. pabaigos, nemaža dalimi Rytų Prūsijos archeologų dėka, tarptautinėje mokslo apyvaroje įsitvirtinusius vokiškus terminus. Vienu atveju, skaitant teksto p. 74, krinta į akis tam tikras naujadaras anglų kalbos terminijoje, kurį reikėtų patikslinti. Tai Nettos kape 78 rastojo diržo liekanų elementų – žalvarinių vinučių-kniedučių apibūdinimas – „bronze spindle-headed rivets“. Abejones kelia epitetas „spindle-headed“, lietuvių kalboje suprantamas kaip kniedutės „su verpstuko formos galvute“. Ar nebūtų geriau tas galvutes apibūdinti kaip „hemispherical“, t.y. pusrutulio formos? Vokiškai panašūs diržo elementai vadinami „Knöpfe“ arba „Niete mit rundem Kopf“.

Baigdama šią apžvalgą norėčiau dar kartą pabrėžti, kad Lietuvos archeologijos tyrinėtojų Nettos kapinyno publikacija suteikia dar vieną galimybę nauju žvilgsniu pažvelgti ir į lietuvišką archeologinę medžiagą, įvertinant analogiškus radinius platesniame geografiniame ir kultūriname kontekste, taip pat to dėka rasti naujų temų diskusijoms, kurios tampa daug įdomesnės ir vertingesnės, dalyvaujant įvairių kraštų baltiškosios archeologijos tyrinėtojų. Knygos autorės A. Bitner-Wróblewska ir jai talkinusios specialistų grupės atliktas sisteminimo darbas, analizės, išvalgos neabejotinai išilieja į Europos archeologijos duomenų ir interpretacijų bazę, kurioje baltų archeologijai pamažu skiriama vis daugiau vietos. Ir tie poslinkiai nemaža dalimi vyksta lenkiškosios baltistų mokyklos darbų dėka.